

Media jako źródło wiedzy o zdrowiu

Ewa Szymczuk¹, Janina Zajchowska², Anna Dominik², Marta Makara-Studzińska³,
Agnieszka Zwolak^{1,4}, Jadwiga Daniluk^{1,4}

¹ Instytut Zdrowia, Państwowa Wyższa Szkoła im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

² Instytut Ochrony Zdrowia, Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno-Ekonomiczna w Jarosławiu

³ Samodzielna Pracownia Zdrowia Psychicznego, Uniwersytet Medyczny w Lublinie

⁴ Katedra Interny z Zakładem Pielęgniarstwa Internistycznego, Uniwersytet Medyczny w Lublinie

Streszczenie

Media w obecnych czasach stanowią integralną część codzienności człowieka, a tym samym są ważnym źródłem informacji na temat zdrowia.

Celem pracy jest ocena wpływu mediów na osiągnięcie i utrzymanie dobrostanu oraz analiza częstotliwości korzystania z informacji dotyczących zdrowia poprzez media. Zbadano również zależności między wiekiem, miejscem zamieszkania oraz wykształceniem a częstością korzystania z mediów w zakresie informacji dotyczących zdrowia.

Badania przeprowadzono na terenie województwa podkarpackiego, w grupie 300 osób. Respondenci byli dobierani celowo, z uwzględnieniem wieku. Badano trzy grupy wiekowe: I grupa – 15-19 lat, II grupa – 20-25 lat, III grupa – 26-35 lat. Zastosowaną metodą badawczą był sondaż, a narzędziem kwestionariusz ankiety, konstrukcji własnej, niewystandaryzowany. Pytania były ukierunkowane na dokonanie oceny pozyskiwania informacji o zdrowiu poprzez media.

Z uzyskanych badań wynika, że media w obecnych czasach stanowią jedno z głównych źródeł pozyskiwania informacji na temat poprawy zdrowia ankietowanych. Częstość korzystania z informacji zdrowotnych poprzez media koreluje z wiekiem i wykształceniem, natomiast nie zależy od miejsca zamieszkania. Ankietowani najczęściej (47,2%) korzystali z programów profilaktycznych, opracowanych przez: lekarzy, pielęgniarki i dietetyczki.

Słowa kluczowe

media, umacnianie zdrowia, dobrostan człowieka

WPROWADZENIE

W obecnych czasach media stanowią integralną część codzienności człowieka oferując nie tylko pozyskiwanie i wykorzystanie najnowszych informacji, ale również stwarzając optymalne warunki do wielokierunkowego rozwoju jednostki. Pozostają bardzo ważnym źródłem informacji na temat stylu życia, a także wiedzy i kreowania postaw prozdrowotnych. W medycynie media to niezwykle efektywne narzędzie do przekazywania treści medycznych na odległość [1,2]. W roli kreatora zachowań sprzyjających zdrowiu, media spełniają dwie funkcje: edukacyjną i motywacyjną. Pierwsza dostarcza niezbędnych informacji z zakresu medycyny, prezentując i przetwarzając profesjonalną wiedzę tak, aby stała się zrozumiała dla szerokiego grona odbiorców. Funkcja motywacyjna w głównej mierze koncentruje się na działaniach zmierzających do wywołania zmian w postawach [3].

Jednym z najdynamiczniej rozwijających się medium na świecie w ostatnich latach jest Internet, obecnie wykorzystywany jako jeden z nowatorskich sposobów służących poprawie zdrowia populacji ludzkiej w różnych okresach życia. Zakres usług i informacji oferowanych przez Internet jest szeroki. Oprócz informacji medycznych prezentowanych na ogólnodostępnych forach i stronach, coraz częściej medyczne towarzystwa naukowe uruchamiają serwisy zawierające profesjonalną, specjalistyczną wiedzę medyczną skierowaną zarówno dla chorych, jak i zdrowych ludzi [4].

CEL PRACY

Celem pracy jest ocena wpływu mediów na osiągnięcie i utrzymanie dobrostanu oraz analiza częstotliwości korzystania z informacji dotyczących zdrowia poprzez media. Zbadano również zależności między wiekiem, miejscem zamieszkania oraz wykształceniem a częstością korzystania z mediów.

MATERIAŁ I METODY

Badania przeprowadzono w 2009 roku na terenie województwa podkarpackiego. Grupa badana obejmowała 300 osób w trzech różnych przedziałach wiekowych: I grupa – 15-19 lat, II grupa – 20-25 lat, III grupa – 26-35 lat. Dobór grupy badanej miał na celu sprawdzenie wpływu wieku na częstość korzystania z mediów w zakresie wiedzy medycznej. Zastosowaną metodą badawczą był sondaż, a narzędziem kwestionariusz ankiety, konstrukcji własnej, niewystandaryzowany. Kwestionariusz ankiety zawierał 25 pytań zamkniętych dotyczących pozyskiwania informacji o zdrowiu poprzez media.

Uzyskane dane ankietowe poddano analizie statystycznej. We wstępnej analizie zbadano rozkłady częstości zmiennych, a następnie dla sprawdzenia hipotez badawczych relacje między poszczególnymi zmiennymi za pomocą tabel krzyżowych. Tabele krzyżowe przedstawiają łączne rozkłady zmiennych.

W prowadzonych badaniach postawiono następujące hipotezy badawcze:

1. Respondenci posiadający wykształcenie wyższe częściej pozyskują informacje na temat zdrowia za pomocą mediów

Adres do korespondencji: Jadwiga Daniluk, Katedra Interny z Zakładem Pielęgniarstwa Internistycznego, Uniwersytet Medyczny w Lublinie, ul. Jaczewskiego 8, 20-954 Lublin.

E-mail: katedrainterny@umlub.pl

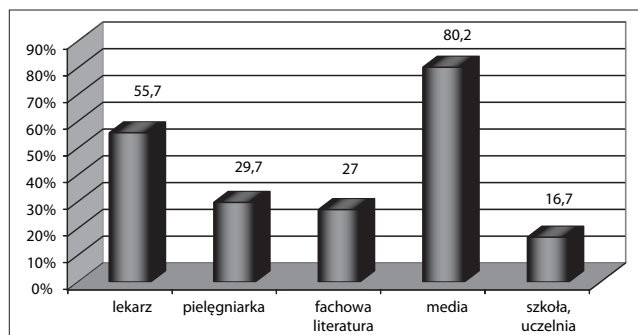
- Trzecia grupa wiekowa; 26-35 lat najliczniej wykorzystują media do pogłębiania wiedzy na temat zdrowia.
- Miejsce zamieszkania badanych wpływa na dostępność pozyskiwania wiedzy o zdrowiu poprzez media.

Aby ocenić siłę związku między zmiennymi dodatkowo obliczono współczynnik V-Cramera. Współczynnik V-Cramera zawiera się w przedziale $<0;1>$. $V = 0$, gdy zmienne są niezależne, natomiast $V = 1$, gdy między zmiennymi jest bardzo silny związek funkcyjny.

W celu sprawdzenia wiarygodności relacji między zmiennymi obliczono poziom istotności. Poziom istotności (p) mniejszy lub równy 0,05 wskazuje na związek statystycznie istotny.

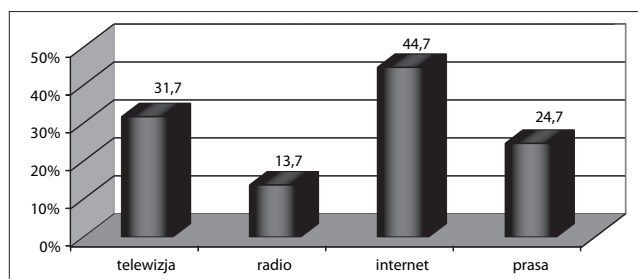
WYNIKI

Na podstawie uzyskanych wyników stwierdzono, iż ankietowani najczęściej pozyskują wiedzę na temat zdrowia poprzez media (80,2%). Dopiero w dalszej kolejności informacje były czerpane od lekarza (55,7%) i pielęgniarki (29,7%). Tylko dla 16,7% badanych źródłem informacji była uczelnia lub szkoła, a 27% ankietowanych czerpie wiedzę z literatury fachowej. Wyniki przedstawiono na rycinie 1.

Ryc. 1. Źródła pozyskiwania wiedzy przez ankietowanych na temat zdrowia

Warto zaznaczyć, że Internet (44,7%) i telewizja (31,7%) są najczęściej wykorzystywane jako media do pogłębiania wiedzy na temat zdrowia. Najmniejszy odsetek badanych (13,7%) korzysta z radia jako źródła do umacniania zdrowia (Ryc. 2).

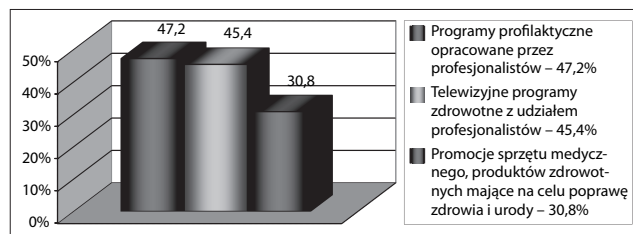

Ryc. 2. Najczęściej używane media do pogłębiania wiedzy na temat zdrowia przez badaną populację

W badanej grupie, aż 80,2% ogółu respondentów pozyskuje wiedzę odnośnie utrzymania dobrostanu za pomocą mediów. W dalszej części badań, grupa populacji, która umacnia zdrowie poprzez media przyjmuje wartość 100%.

Ankietowani pozyskując informacje poprzez media, najczęściej (47,2%) korzystali z programów profilaktycznych opracowanych przez profesjonalistów (lekarz, pielęgniarka,

dietetyczka) i telewizyjnych programów zdrowotnych. Mniejszym zainteresowaniem (30,8%) cieszą się reklamy zamieszczane na stronach internetowych, zawierające informacje na temat promocji sprzętu medycznego i produktów zdrowotnych (Ryc. 3).

Ryc. 3. Najczęściej pozyskiwane rodzaje informacji poprzez media w celu utrzymania zdrowia przez respondentów

Przeprowadzone badania własne wykazały zależność w pozyskiwaniu informacji o zdrowiu poprzez media a wiekiem i wykształceniem badanych. Stwierdzono istotną zależność statystyczną między wiekiem a częstością korzystania z mediów w celu utrzymania zdrowia (V -Cramera = 0,318; $p = 0,000$). Najczęściej (90,4%), z mediów korzystają osoby z przedziału wiekowego 26-35 lat (Tab. 1). Podobną zależność

Tabela 1. Wiek a pozyskiwanie informacji za pomocą mediów w celu utrzymania lub osiągnięcia dobrostanu

		Czy pozyskujesz informacje za pomocą mediów w celu utrzymania lub osiągnięcia dobrostanu?		N	
		tak	nie		
wiek	15-19	N	54	32	86
	lat	%	62,8	37,2	100,0
respon-	20-25	N	77	10	87
	lat	%	88,5	11,5	100,0
dentów	26-35	N	66	7	73
	lat	%	90,4	9,6	100,0

stwierdzono pomiędzy wykształceniem badanych a częstością korzystania z informacji na temat zdrowia poprzez media (V -Cramera = 0,289, $p = 0,000$). Najwyższy odsetek badanych, którzy regularnie korzystali z informacji o zdrowiu poprzez media, to osoby posiadające wykształcenie wyższe (40%) i ponadgimnazjalne (29,8%) (Tab. 2). Natomiast takiej korelacji nie wykazano pomiędzy miejscem zamieszkania

Tabela 2. Wykształcenie respondentów a częstość korzystania z informacji dotyczących zdrowia poprzez media

		Jak często korzystasz z informacji dotyczących zdrowia?			N	
		regu- larnie	spora- dycznie	bardzo rzadko		
wykształcenie	podstawowe	N	0	12	15	27
	respondentów	%	0	44,4	55,6	100,0
	gimnazjalne	N	2	10	12	24
		%	8,3	41,7	50,0	100,0
	ponad- gimnazjalne	N	39	70	22	131
		%	29,8	53,4	16,8	100,0
	wyższe	N	6	7	2	15
		%	40,0	46,7	13,3	100,0

ankietowanych; miasto lub wieś, a częstością korzystania z informacji o zdrowiu poprzez media (V -Cramera = 0,151, $p = 0,106$) (Tab. 3), co może być wynikiem dużej dostępności do Internetu na wsi.

Tabela 3. Miejsce zamieszkania respondentów a częstość korzystania z informacji dotyczących zdrowia

miejsce zamieszkania respondentów		Jak często korzystasz z informacji dotyczących zdrowia?			N %	
		regu- larnie	spora- dycznie	bardzo rzadko		
miasto	N	28	44	20	92	
	%	30,4	47,8	21,7	100,0	
	wieś	N	19	55	31	105
		%	18,1	52,4	29,5	100,0

Badano także wpływ stanu zdrowia ankietowanych na częstość korzystania z Internetu, nie stwierdzając istotnych zależności w tym zakresie (V -Cramera = 0,64, $p = 0,953$) (Tab. 4).

Tabela 4. Stan zdrowia badanych a częstość korzystania z informacji dotyczących zdrowia

Jak określasz stan swojego zdrowia?		Jak często korzystasz z informacji dotyczących zdrowia?			N %
		regu- larnie	spora- dycznie	bardzo rzadko	
bardzo dobry	N	18	36	21	75
	%	24,0	48,0	28,0	100,0
dobry	N	24	49	24	97
	%	24,7	50,5	24,7	100,0
przeciętny	N	5	13	5	23
	%	21,7	56,5	21,7	100,0
zły	N	0	1	1	2
	%	0	50,0	50,0	100,0

Według 67% ankietowanych informacje zdrowotne zdobywane poprzez media są skuteczną metodą umacniania zdrowia człowieka (Tab. 5). Znaczna część badanej grupy

Tabela 5. Opinia badanych na temat skuteczności mediów jako metody umacniania zdrowia

Czy zdobywane informacje zdrowotne poprzez media są skuteczną metodą umacniania zdrowia człowieka?	N	%
tak	161	67
nie	79	33

(44,7%) twierdzi, że osoby z najbliższego otoczenia również zdobywają wiedzę na temat zdrowia za pomocą mediów, w pozostałych przypadkach głównym źródłem wiedzy jest rodzina, koledzy, koleżanki, znajomi oraz przyjaciele (Tab. 6).

Tabela 6. Odpowiedzi badanych na temat pozyskiwania wiedzy o zdrowiu za pomocą mediów przez osoby z najbliższego otoczenia

Czy osoby z najbliższego otoczenia zdobywają wiedzę o zdrowiu za pomocą mediów?	N	%
tak	107	44,7
nie	47	19,3
nie wiem	86	36,0

Większość badanych respondentów (68,5%) w sytuacji problemów zdrowotnych poszukuje profesjonalnej wiedzy poprzez media (Tab. 7).

Tabela 7. Poszukiwanie profesjonalnej wiedzy poprzez media w sytuacji problemów zdrowotnych

Czy w sytuacji problemów zdrowotnych szukałeś profesjonalnej wiedzy poprzez media?	N	%
tak	165	68,5
nie	75	31,5

Na podstawie uzyskanych danych stwierdzono zależność pomiędzy jakością uzyskiwanych informacji zdrowotnych, a wyrażanymi przez respondentów opiniami o skuteczności i roli mediów w osiągnięciu lub utrzymaniu dobrostanu (V -Cramera = 0,315, $p = 0,00$) (Tab. 8).

Tabela 8. Zależność pomiędzy poszukiwaniem profesjonalnej wiedzy a opinią badanych o skuteczności mediów w celu osiągnięcia lub umacniania dobrostanu człowieka

		Czy media są skuteczną formą osiągnięcia lub umacniania dobrostanu człowieka?		N %
		tak	nie	
Czy w sytuacji problemów zdrowotnych szukałeś profesjonalnej wiedzy za pomocą mediów?	tak	N 104	31	135
		% 77,0	23,0	100,0
	nie	N 28	34	62
		% 45,2	54,8	100,0

Wśród badanych 26,4% uważa, iż umacnianie zdrowia za pomocą korzystania z wiedzy przekazywanej przez media, może nieść za sobą niepożądane skutki zdrowotne takie jak: niezrozumiały sposób przekazywania informacji czy sprzeczne informacje z literaturą medyczną. Przeciwnego zdania jest 33,5% badanych, natomiast aż 40,1% nie wyraziło swojej opinii w tym zakresie (Tab. 9).

Tabela 9. Opinia badanych na temat pozyskiwania wiedzy o zdrowiu za pomocą Internetu

Czy umacnianie zdrowia w takiej formie może nieść za sobą niepożądane skutki zdrowotne takie jak: niezrozumiały sposób przekazywania informacji, sprzeczne informacje z literaturą medyczną?	N	%
tak	64	26,4
nie	80	33,5
nie wiem	96	40,1

DYSKUSJA

W obecnych czasach media stanowią nieodłączny element życia codziennego mający istotny wpływ na stan zdrowia człowieka. Aż 80,2% badanych uzyskuje informacje na temat zdrowia poprzez media, co pozostaje w zgodności z badaniami prowadzonymi w Niemczech [5].

Na uwagę zasługują wyniki badań prowadzone przez Chrobot i wsp. [6], podkreślające znaczenie wieku osób korzystających ze środków masowego przekazu, w grupie osób młodych. Przeprowadzone wyniki badań własnych wyraźnie potwierdzają tę tezę, gdyż 88,5% badanych w wieku 20-25 lat pozyskuje informacje poprzez media, co może wskazywać

na stale rosnącą rolę mediów, jako nowoczesnego narzędzia służącego osiągnięciu i utrzymaniu dobrostanu.

Inne badania naukowe [7, 8] podkreślają istotną rolę mediów w procesie edukacji zdrowotnej i kreowaniu postaw prozdrowotnych, co znalazło swoje odzwierciedlenie w badaniach zainicjowanych przez American Academy of Pediatrics [9]. Przeprowadzone badania wykazały, że media przy aktywnym udziale pediatrów są skuteczną metodą osiągnięcia wiedzy na temat zdrowia. Podobne wyniki uzyskano w niniejszej pracy, gdzie aż 67% respondentów uważa, iż informacje zdobyte poprzez media przyczyniają się do poprawy ich stanu zdrowia.

Z przeprowadzonych badań wyraźnie wynika jak duże znaczenie ma udział mediów w sytuacji wystąpienia problemów zdrowotnych, ponieważ 68,5% badanych poszukuje wówczas profesjonalnej wiedzy poprzez media. Badania prowadzone przez Rębałą i wsp. [10] są także zgodne z wynikami własnych badań.

Znaczenie mediów jako nowoczesnego narzędzia mającego na celu osiągnięcie i utrzymanie zdrowia człowieka znalazło odzwierciedlenie w Narodowym Programie Zdrowia oraz w Ustawie o Radiofonii i Telewizji [11].

Media uznawane są także za jeden z najważniejszych elementów socjalizacji, są ważnym źródłem informacji i umożliwiają szybki dostęp do olbrzymich zasobów wiedzy zmierzającej do osiągnięcia dobrostanu człowieka, dlatego udział ich w rozpowszechnianiu wiedzy o zdrowiu i wspieraniu edukacji zdrowotnej jest niezastąpiony [1].

WNIOSKI

1. Media w obecnych czasach stanowią jedno z głównych źródeł pozyskiwania informacji na temat poprawy zdrowia ankietowanych.
2. Wykształcenie ma wpływ na częstość korzystania z informacji zdrowotnych poprzez media.

3. Badani w wieku: 26-35 lat korzystają najczęściej (90,4%) z informacji zdrowotnych za pomocą mediów.
4. Według ankietowanych (67%) korzystanie z informacji zdrowotnych poprzez media przyczynia się do osiągnięcia bądź utrzymania dobrostanu człowieka.
5. Miejsce zamieszkania badanych nie wpływa na częstość korzystania z informacji o zdrowiu poprzez media.

PIŚMIENNICTWO

1. Bartuś S. i wsp. Udział mediów w promocji zdrowia na przykładzie Gazety Krakowskiej. *Zdr Pub* 2004;114(3):342-345.
2. Piotrowska-Jastrzębska J. i wsp. Oddziaływanie mass mediów na stan zdrowia dzieci i młodzieży. *Przegl Pediatr* 2001;31(3):191-194.
3. Rudawska I. Rola mass mediów w promocji zachowań sprzyjających zdrowiu. *Pielęg Pol* 2005;2(20):239.
4. Furmański J, Szczęć R. Rola internetu w edukacji chorych na nadciśnienie tętnicze oraz w szkoleniu podyplomowym lekarzy. *Przew Lek* 2000;5:103-105.
5. Vordermark D, Kolbl O, Flentje M. The internet as a source of medical information. Investigation in a mixed cohort of radiotherapy patients. *Strahlenther Onkol* 2000;176 (11):532-535.
6. Chrobot AM, Łoboda J. Wpływ środków masowego przekazu na zachowania zdrowotne i społeczne młodzieży. *Ann Acad Bydgiensis* 2003;17/2:13-16.
7. Izdebska J. Rodzina dziecko telewizja. Wyd. Trans Humana, Białystok 2001; pp. 5-303.
8. Troseth GL. The medium can obscure the message: young children's understanding of video. *Child Dev* 1998;69(4):950-965.
9. Committee on Public Education: American Academy of Pediatrics. Media Violette. Committee on Public Education. *Paediatrics* 2001;108(5):1222-1226.
10. Rębała L, Skrbeńska E. Rola prasy lokalnej w edukacji zdrowotnej czytelników. *Pielęg Pol* 2002;2(14):194-197.
11. Wysokiński M, Domżał-Drzewiecka R. Edukacja zdrowotna w środowiskach masowego przekazu. *Zdr Pub* 2003;113(1/2):196-200.
12. Huk J. i wsp. Internet jako współczesna forma promocji zdrowia w różnych okresach życia. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio D Medicina*. 2007: VOL. LXII, SUPP. XVIII, N.2, s. 481-485.

Mass-media as a source of health knowledge

Abstract

Nowadays, the mass-media constitute an integral part of human everyday life, and therefore are an important source of information concerning health. The objective of the study was an evaluation of the effect of mass-media on the obtaining and maintenance of wellbeing, and analysis of the frequency of using health information. The relationships were also analyzed between age, place of residence and education level, and the frequency of using the mass-media for information pertaining to health. The study was conducted in the Sub-Carpathian Region, and covered a group of 300 respondents. The respondents were selected by means of purposive sampling, with consideration of age. The following three age groups were examined: Group I – aged 15-19, Group II – 20-25, and Group III – 26-35. The study, carried out in the form of a diagnostic survey, and the research instrument applied, was a self-designed non-standardized questionnaire form. The questions were biased towards the evaluation of obtaining information concerning health from the mass-media.

The results of the study showed that at present the media are among the main sources of acquisition of health knowledge. The frequency of obtaining information concerning health from the media is correlated with age and education level; however, it does not depend on place of residence. The respondents most frequently used prophylactic programs developed by physicians, nurses and dietitians (47.2%).

Key words

mass media, health reinforcement, human wellbeing